

Wyrok z dnia 13 lipca 2005 r.

I UK 315/04

Były pracownik, który otrzymuje odszkodowanie z tytułu skróconego okresu wypowiedzenia umowy o pracę (art. 36¹ k.p.) nie podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu pracowników.

Przewodniczący SSN Herbert Szurgacz, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Jerzy Kwaśniewski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 13 lipca 2005 r. sprawy z odwołania Wiesława P. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w K. o objęcie ubezpieczeniem społecznym rolników w okresie od dnia 1 marca 1999 r. do dnia 30 kwietnia 1999 r., na skutek kasacji ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 sierpnia 2003 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 20 czerwca 2002 r. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w K. objęła z mocy ustawy Wiesława P. ubezpieczeniem społecznym rolników od 1 marca 1999 r. i zobowiązała go do opłacenia składek wraz z odsetkami w łącznej kwocie 4.466 zł. Decyzją z dnia 18 lipca 2002 r. organ rentowy odmówił umorzenia odsetek od tych składek.

W odwołaniach od tych decyzji ubezpieczony wnosił o ich uchylenie powołując się na ciężką sytuację rodzinną oraz to, iż zaległości w opłaceniu składek wyniknęły z jego niewiedzy i braku informacji od zakładu pracy i urzędu pracy, dotyczących faktu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania, gdyż odwołujący się spełniał wynikające z ustawy warunki ubezpieczenia społecznego rolników od 1 marca 1999 r., kiedy po ustaniu stosunku pracy, przestał podlegać innemu ubezpieczeniu.

Wyrokiem z dnia 25 października 2002 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach zmienił zaskarżone decyzje i ustalił, że Wiesław P. nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników od dnia 1 marca 1999 r. Sąd ten ustalił, że Wiesław P. jest właścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni powyżej 1 ha przeliczeniowego. Do dnia 28 lutego 1999 r. był zatrudniony w O. Fabryce Naczyń Emaliowanych „E.” SA w O. Pracodawca na podstawie art. 36¹ § 1 k.p. zastosował skrócony okres wypowiedzenia o 2 miesiące i z tego powodu za marzec i kwiecień 1999 r. wypłacono ubezpieczonemu odpowiednie odszkodowanie. Wiesław P. jest zarejestrowany w Powiatowym Urzędzie Pracy w O. i pobiera zasiłek przedemerytalny. Pismem z 25 czerwca 2002 r. zwrócił się do KRUS o umorzenie zaległości i odsetek. Organ rentowy wyraził zgodę na spłatę należności w układzie ratalnym, natomiast decyzją z 18 lipca 2002 r. odmówił umorzenia odsetek od zaległych składek. Sąd pierwszej instancji wskazując na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2000 r., II UKN 313/99, w którym stwierdzono, że rolnik pobierający zasiłek przedemerytalny nie ma obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników, przyjął, że odwołujący się od dnia 1 marca 1999 r. podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu i nie ma obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników.

Powyższy wyrok zaskarżył apelacją organ rentowy wnosząc o jego zmianę w części dotyczącej zwolnienia Wiesława P. z obowiązku ubezpieczenia społecznego rolników i opłacania składek na to ubezpieczenie w czasie skróconego okresu wypowiedzenia umowy o pracę, tj. od 1 marca 1999 r. do 30 kwietnia 1999 r. Skarżący stwierdził, że nie kwestionuje wyroku Sądu pierwszej instancji w przedmiocie zwolnienia ubezpieczonego z ubezpieczenia społecznego rolników od daty przyznania mu prawa do zasiłku przedemerytalnego. Natomiast wcześniej, w okresie po rozwiązaniu stosunku pracy ubezpieczony nie podlegał innemu ubezpieczeniu społecznemu, wobec czego spełniał warunki do objęcia go ubezpieczeniem społecznym rolników z mocy ustawy.

Wyrokiem z dnia 28 sierpnia 2003 r. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., uwzględniając apelację organu rentowego, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że ustalił, iż Wiesław P. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników w okresie od dnia 1 marca 1999 r. do dnia 30 kwietnia 1999 r. Sąd drugiej instancji podzielił stanowisko organu rentowego, że Wiesław P. w okresie od dnia 1 marca 1999 r. do dnia 30 kwietnia 1999 r. nie

podlegał innemu ubezpieczeniu społecznemu w rozumieniu art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.). Za wskazany okres następujący już po zakończeniu stosunku pracy otrzymał on bowiem od byłego pracodawcy odszkodowanie, które nie stanowiło podstawy podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zatrudnienia. Natomiast zarejestrowanie w Powiatowym Urzędzie Pracy w O. oraz pobieranie przez ubezpieczonego zasiłku przedemerytalnego miało miejsce dopiero od 29 kwietnia 1999 r., a nie - jak błędnie przyjął Sąd pierwszej instancji - od 1 marca 1999 r.

W kasacji skarżący Wiesław P. wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji przez oddalenie apelacji (ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania). Kasacja na dwie podstawy. W ramach podstawy dotyczącej przepisów prawa materialnego skarżący zarzucił naruszenie: 1) art. 36¹ § 2 k.p. w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 8 ust. 1, art. 11 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.), przez ich niezastosowanie, „ewentualnie przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że okres skróconego wypowiedzenia, za który powód otrzymał dwumiesięczne odszkodowanie nie wlicza się do okresu zatrudnienia i tym samym powód nie podlegał w m-cu marcu i kwietniu 1999 r. pracownicemu ubezpieczeniu społecznemu oraz przez przyjęcie, że nieodprowadzanie od tego odszkodowania składek na ubezpieczenie społeczne przesądza o niepodleganiu ubezpieczeniu społecznemu pracowników”; 2) art. 2, art. 8, art. 24 oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji przez ich niezastosowanie, „na skutek czego Sąd - bez podania podstawy prawnej - uznał, że okres, za który wypłacono powodowi odszkodowanie nie jest okresem podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu, o którym mowa w art. 7 ust. 1 i art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.)”.

W ramach podstawy naruszenia przepisów prawa procesowego skarżący zarzucił naruszenie art. 316 § 1 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c., art. 98 k.p.c., art. 99 k.p.c. oraz art. 100 k.p.c., które to naruszenie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedmiotem zarzutów obu podstaw kasacji jest ocena prawna zaskarżonego wyroku dotycząca niekwestionowanych ustaleń faktycznych. Wynikający z kasacji problem prawny dotyczy rozstrzygnięcia kwestii podlegania Wiesława P. ubezpieczeniu społecznemu rolników w okresie od 1 marca 1999 r. do 30 kwietnia 1999 r., to jest w okresie, w którym po ustaniu zatrudnienia Wiesław P. pobierał od byłego pracodawcy odszkodowanie określone w art. 36¹ § 1 k.p. Niesporne jest przy tym, że w powyższym okresie ani Wiesław P., ani jego były pracodawca nie uiszczali składek na „pracownicze” ubezpieczenie społeczne. W okresie tym Wiesław P. nie pobierał także świadczenia przedemerytalnego. Ponieważ Wiesław P., będący właścicielem gospodarstwa rolnego, spełniał z tego tytułu warunek podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, to kontrowersyjny problem sprawy sprowadzał się do odpowiedzi na pytanie, czy nie nastąpiło wyłączenie z tego ubezpieczenia ze względu na podleganie innemu, w tym wypadku, „pracowniczemu” ubezpieczeniu społecznemu. Ostatecznie więc tak rozstrzygnięcie zaskarżonego wyroku, jak i rozstrzygnięcie sprawy wynikającej z kasacji zależało od kwalifikacji prawnej stanu rzeczy po ustaniu stosunku zatrudnienia, ale pobieraniu jeszcze przez Wiesława P. w okresie 2 miesięcy odszkodowania za tzw. skrócony okres wypowiedzenia, przyznanego na podstawie art. 36¹ k.p. Czy z tego tytułu Wiesław P. podlegał ubezpieczeniu społecznemu, bo gdyby tak było, to - stosownie do art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników - zachodziłaby przesłanka wyłączająca Wiesława P. z ubezpieczenia społecznego rolników. Inaczej mówiąc, stanowisko kasacji opiera się na twierdzeniu, że Wiesław P. na skutek pobierania odszkodowania określonego w art. 36¹ k.p. podlegał ubezpieczeniu społecznemu pracowników.

Powyższe, fundamentalne dla kasacji jej założenie, nie ma jednakże podstaw prawnych - nie może być pozytywnie zweryfikowane na podstawie przepisów, które zostały w kasacji wskazane. Znaczenie decydujące dla oceny postawionego w kasacji problemu ma to, że pracowniczy stosunek prawny Wiesława P. rozwiązał się z końcem lutego 1999 r. Fakt ten i jego bezpośrednie znaczenie prawne - znaczenie rozwiązania stosunku pracy stanowi podstawę zaskarżonego wyroku - nie są przez skarżącego kwestionowane. Jeżeli zatem, świadczenie odszkodowawcze, określone w art. 36¹ k.p. Wiesław P. otrzymywał od byłego pracodawcy nie będąc już jego pracownikiem, to ta właśnie sytuacja musi być konsekwentnie odniesiona do przepisów definiujących zakres ubezpieczenia pracowniczego. Wszak obowiązkowym ubezpie-

czeniu określonym w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych podlegają pracownicy (por. art. 6 ust. 1 pkt 1 i art. 11 ust. 1 tej ustawy). Wiesław P. w okresie, w którym nie był pracownikiem, nie podlegał obowiązkowemu ubezpieczeniu pracownicemu, bo nie spełniał ustawowej przesłanki tego ubezpieczenia. Stosownie do art. 8 ust. 1 powyższej ustawy, za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy (wyjątki od tej zasady nie dotyczą stosunków pracy), a - co już wyżej podniesiono - Wiesław P. pozostawał w stosunku pracy do 28 lutego 1999 r. Stosownie zaś do art. 13 pkt 1 tej ustawy obowiązkowe ubezpieczenie trwa do dnia ustania stosunku pracy. Przy okazji można jedynie podkreślić, iż to, że skrócenie przez zakład pracy okresu wypowiedzenia umowy o pracę na podstawie art. 36¹ § 1 k.p. powoduje rozwiązanie tej umowy z upływem skróconego okresu nie budzi wątpliwości (por. uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 1992 r., I PZP 20/92, OSNCP 1993 nr 102, poz. 2).

W kontekście uwag o ustawowo ukształtowanym zakresie obowiązkowych ubezpieczeń społecznych obejmujących osoby pozostające w stosunku pracy zupełnie nieprzekonywujące są argumenty skarżącego, który takie znaczenie przypisuje rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 98, poz. 161 ze zm.) i bezpodstawnie zarzuca niekonstytucyjność tego rozporządzenia. Tymczasem - wbrew tym zarzutom - powyższe rozporządzenie opiera się na przepisie art. 21 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a w swym § 2 pkt 3 stanowiącym o niepodleganiu składkom na ubezpieczenie między innymi odszkodowań z tytułu skrócenia okresu wypowiedzenia umowy o pracę (art. 36¹ k.p.) - jest zgodne z omówionym wyżej zakresem ubezpieczeń obejmujących pracowników.

Sąd Najwyższy nie podziela wyrażonej w kasacji krytyki zakresu obowiązkowych ubezpieczeń społecznych z punktu widzenia wskazanych w kasacji przepisów Konstytucji. W szczególności bez uzasadnionej racji skarżący dopatruje się naruszenia równości wobec prawa w zróżnicowaniu sytuacji prawnej pracowników i byłych pracowników pobierających odszkodowanie za skrócenie okresu wypowiedzenia. Tymczasem zróżnicowanie to nie narusza zasady równości wobec prawa, skoro wynika z wyraźnie różnych podstaw; chodzi przecież o określenie sytuacji prawnej osób pozostających w stosunku pracy, która oczywiście może się różnić od sytuacji praw-

nej w zakresie podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom w stosunku do osób, które nie pozostają w stosunku pracy.

Wreszcie należy zauważyć, że w konkretnych okolicznościach faktycznych rozpoznawanej sprawy, konsekwencją niepodlegania pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu było podleganie zainteresowanego ubezpieczeniu społecznemu rolników, co pozwala dodatkowo na uznanie bezzasadności argumentacji skarżącego powołującego się na to, że zastosowanie w zaskarżonym wyroku przepisów prawa materialnego naruszyło prawa zainteresowanego do ochrony ubezpieczeniowej.

Jeżeli chodzi o „procesową podstawę” kasacji, to bezzasadność jej zarzutów stanowi konsekwencję rozważonej powyżej bezzasadności zarzutów dotyczących przepisów prawa materialnego. W uzasadnieniu bowiem tej podstawy kasacji skarżący bezpodstawnie zarzucił Sądowi Apelacyjnemu niepodanie przyczyn bezpośredniego niezastosowania przepisów Konstytucji.

Z powyższych przyczyn, wobec bezzasadności podstaw kasacji Sąd Najwyższy orzekł w myśl art. 393¹² k.p.c.

=====